

- A) Spoločenské podmienky vzniku protifašistickej literatúry
 B) Autori a diela: Ťažký, Mináč, Mňačko, Tatarka, Jašík, Alfonz Bednár
 C) Nadvetná syntax a etymológia slov (vojenskej terminológie) - nájdí slová týkajúce sa vojenskej terminológie, určí štýlovú vrstvu slov a ich pôvod
 D) Ukážka Jašík – Mŕtvi nespievajú: zhodnot' ukážku z hľadiska nadvetného syntaxu,

POÉZIA PO 1945:

- **1. FÁZA: 1945-48 povojnové:** v próze diela pokračovali v poetike lyrizovanej prózy - naturizmus (F. ŠVANTNER – Nevesta hôl, M. FIGULI - Babylon), kritický realizmus, sociálny realizmus – tieto smery doznievajú (F. HEČKO – Červené víno, V. MINÁČ – Smrť chodí po horách)
- **2. FÁZA: 1948-56 sociálny realizmus:** SNP, oslava robotníctva, združstevňovanie, inak nemohli vyjsť: F. HEČKO – Drevená dedina (kolektivizácia), D. TATARKA – Družné letá (budovateľské nadšenie), L. MŇAČKO – reportáže (Tatarka a Mňačko si neskôr uvedomili svoj omyl – naletenie komunizmu, stávajú sa jeho odporcami, o naletení – TATARKA – Démon súhlasu, MŇAČKO – Oneskorené reportáže)
- **3. FÁZA: 1956-69 uvoľňovanie, kontakt so svetovou lit.:**
 - A) **rozvoj staršej generácie:** pravdivé zobrazenie skutočnosti (TATARKA – Prútené kreslá, A. BEDNÁR – Hodiny a minúty, MŇAČKO – Ako chutí moc, Smrť sa volá Engelchen, MINÁČ – Generácia, Dlhý čas čakania, Živí a mŕtvi, Zvony zvonja na deň, JAŠÍK – Námestie sv. Alžbety, ŤAŽKÝ – Amenmária Samí dobrí vojaci)
 - B) **mladá generácia:** nezáujem o spoločenské problémy, ale pocity jednotlivca, súkromie, psychiku, depresie, krízy, ľúbostné pletky. (ŠIKULA – Možno si postavím bungalow, S Rozárkou, SLOBODA – Narcis, HYKISCH – Naďa)
- **4. FÁZA: 1969-89:** neúspech Pražskej jari, ČSR obsadené vojakmi ZSSR, obdobie konsolidácie a normalizácie, čistky, prepúšťanie, prenasledovanie, odpočúvanie, vylúčenie spisovateľ. zo Zväzu – na čiernu listinu, literatúra sa delí na 3 časti:
 - A) **oficiálna:** v sociálnom duchu, schvaľovací proces. Vznikajú diela, ktoré vyvolali ohlas. ŠIKULA: Majstri, Muškát, Vilma, BALLEK: Pomocník, JAROŠ: Tisícročná včela, SLOBODA: Rozum, MITANA: Nočné správy
 - B) **samizdatová – dizidentská:** cez cenzúru nevyšlo oficiálne, šírilo sa tajne, strojopis, rukopis, autori prenasledovaní, zavražďovaní, šikanovaní, kontrola korešpondencie, pošty ŠtB, člen hnutia dizidentov v ČSR – Charta 77
 - C) **exilová:** rozvoj popri oficiálnej a samizdatovej, slovenské vydané v zahraničí, Kolín nad Rýnom, Toronto, Rím
- **5. FÁZA: po 1989 pluralita:** zamerané na istý región, každý má špecifické znaky tvorby.

FRANTIŠEK HEČKO: zámožný starý otec, jeho otec sa oženil proti rodičovskej vôli s chudobnou sirotou a musel preto opustiť dom, kúpil dom s vinohradmi v osade Vlčia Dolina. Tu mal František chudobné a ťažké detstvo, otec prišiel o majetok no napriek tomu odborné vzdelanie – Vinársko-ovocinárska škola BA, rôzne zamestnania (revízor, redaktor).

- **ČERVENÉ VÍNO:** bohatý dej, rozčlenený, ekonomické a hospodárske problémy, zápasenie, aj život poľnohospodárov, začal ho písať počas rozkvetu naturizmu, autobiografické prvky, generačný román – 3 generácie Habdžovcov zač. 20. stor. **AUTOBIOGRAF. PRVKY:** Urban a Kristína sa musia odsťahovať zo starootcovského domu, lebo nechcú Urbanovi rodičia chudobnú. Sťahovanie – Vlčia Dolina = *Vlčindol*, prenajmú vinohrad a tvrdo na ňom pracujú, rodinná tragédia – pre dlžoby prídu o majetok a musia ho predať na dražbe.

PROSTREDIE: *Zelená Misa* = tak nazval Suchú nad Parnou

TÉMA: život a obraz západosl. vinohrad. dediny od začiatku storočia do 30-tych r. 20.stor., pričom historické pozadie tvorí 1WW, hospodárska kríza a kríza maloroľníckej výroby.

IDEA: ťažký život západosl. vinohradníkov cez Habdžovcov a ukazuje ako rodovú nenávisť môže preklenúť láska detí.

KOMPOZÍCIA: román sa skladá z 3 častí: 1) **Živly**, 2) **Hrdinka a hrdinča**, 3) **Marek a Lucia**

HL. POSTAVY:

- 1) **Michal** (patriarch. založený, bohatý, hrdý, nechcel Urbanovi chudobnú) + **Verona** (skúpa, bezcitná, navonok pobožná)
- 2) **Filip, Miluláš, Jozefína, Urban** (vzal si **Kristínu**), pomáhala im len svokra **Aloizia Kristová**, povedala pravdu do očí
- 3) **Marek Habdža a Magdaléna** – deti Urbana a Kristíny. Marek si vzal **Lucku Bolebruchovú**, dcéru otcovho najväčšieho nepriateľa **Silvestra Bolebrucha**.

DEJ: Mladí manželka Urban a Kristína Habdžovci odchádzajú pre ustavičné nezhody so synom Marekom z rodičovského domu, pretože starí Habdžovci sa nemôžu zmieriť s tým, že si ich syn zobral chudobnú dievčinu. Odchádzajú zo Zelenéj Misy do Vlčindolu, kde kúpili dom a vinohrad. Urban je moderný človek, neustále sa vzdeláva, rozumie sa vinohradníctvu, pomáha i iným. Onedlho má najlepší vinohrad v okolí. Proti nemu však vystupujú dedinskí boháči, hlavne Silvester Bolebruch, ktorému kedysi prebral Kristínu. Habdžovcom sa narodí dcéra Magdaléna, neskôr dvojčičky Cyril a Metod, ktoré zomierajú. Žijú v rodinnej pohode, ktorú narúša iba choroba detí a odmietnutá pomoc starých Habdžovcov. Vypukne 1WW, Urban musí narukovať a Kristína sa usiluje udržať majetok. Spolu s Marekom od rána do noci drú vo vinohrade, zlodeji im ukradnú hrozno. Vojnu však prežijú a vracia sa i Urban s poranenou rukou. Po vojne dávajú Mareka študovať do vinohradníckej školy (spolu s Jožom Bolebruchom). Marek má rád Lucku Bolebruchovú a Jožo zas Magdalénu Habdžovcovu. Marek skončí školu s vyznamenaním a odchádza študovať do Prahy na hospodársku akadémiu. Neskôr musí narukovať a keď prichádza na opušťák domov nájde zomierať chorú matku. Nešťastný Urban začína piť a o dva týždne po smrti ženy spadne z rebríka a zomrie. Ostáva len Marek, Magdaléna a najmladší Adam. Spory medzi Bolebruchovcami a Habdžovcami preklenú až deti, keď Marek si berie Lucku a Jožo Magdu.

- **Vyst'ahovalci, Slovanské verše, Na pravé poludnie:** poézia
- **Drevená dedina:** román, poznač. schematizmom, zobrazenie zač. kolektivizácie a premenu starej drevenej dediny na soc.
- **SVĀTĀ TMA:** nedokončený román o čase klérofašizmu (1. Slovenská republika) v 1 vinárskom meste Svätý Jur. Symbolom fašizmu je Tma, a prezidentom prevej slovenskej republiky bol Jozef Tiso ktorý bol kňazom a pritom práve za jeho vlády bol fašizmus to vyjadruje symbol Svätá.

RUDOLF JAŠÍK: otec do Kanady, vychováva ho babka, v Zlíne u Ba'u, ba'ova akadémia, prepustený pre spoločenský život, narukoval, po návrate protivojnové a protifašistické zmýšľanie, člen partizánskej skupiny, žil v PE a NR. Nadviazal na naturizmus, témy: život na Kysuciach, 2WW, SNP.

- **NÁMESTIE SV. ALŽBETY:** odohráva sa v NR- mesto bod viničným vrchom, neľudskosť, fašizmus, podlosť, 2WW.
TĚMA: tragická láska slovenského chlapca (Igor Hamar) a židovky (Eva Weimannová)
IDEA: odsúdenie rasovej diskriminácie, neľudského fašizmu, konfrontuje kladné a záporné (žltý Dodo zradca, Flórik)
VRCHOL: vývin udalostí donúti Igora ku konaniu, vrcholom ktorého je násilný čin – pomsta za stratu Evy
DEJ: Igor i Eva žijú v štvrti chudobných na námestí sv. Alžbety. Igorov otec zomrel, chorá matka je na lôžku, je na všetko sám. Chce mu pomôcť „kamarát“ Žltý Dodo, vezme ho do krčmy, ale on odíde. Stretne sa s Evou, povie mu, že prišli nemecké vojská a Židia musia nosiť Dávidovu hviezdu. Obuvník Maguš poradí Igorovi, aby dal Evu prekrstiť, kňaz chce 10 000, tak ich ukradne z výkladu klenotníctva, ale zistí, že to bola len atrapa. Bývalý holič Flórik sa stáva plukovníkom po vstupe do HSLS, sľúbi bohatým židom prevod za hranice, no postrieľal ich a užíva si ich majetok. Platí Žltému Dodovi za zoznam židov, čo nenosia hviezdu, ten však píše, kto mu napadne. Keď Igor zoženie peniaze, kňaz prekrstienie odmietne. Igor žije s Evou v jeho dome, jeho matka zomiera, obuvník Maguš im chce pomôcť, pošle ho za bratom na horniaky, no keď sa vráti, Eva tam nie je, zavreli ju s ostatnými židmi. Fašista dá na lúke, kde sú židia 8.r chlapcovi pomaranč a čokoládu, on hladný sa rozbehne šťastný k matke, no zastrelí ho do hlavy. Eva s ostatnými ho chcú vrátiť matke a pochovať, ale zabijú aj ju. Igor to vidí. Samko, Evin otec si až potom uvedomí, že jeho skúposť mu zabila dcéru. Na večeru preto jeho žena prichystá otrávenú polievku. Igor pomstí Evinu smrť – do hlavy na smrť umlátí železnou palicou Flórika a chce zabiť aj seba, ale obuvník Maguš ho presvedčí žiť.
- **MŔTVI NESPIEVAJÚ:** opisuje slovenských vojakov na fronte, pravdivo zobrazuje vojnu – krv, smrť a utrpenie.
2 DEJOVÉ LÍNIE: 1) život v Pravne so slovenským a nemeckým obyvateľstvom, 2) udalosti na východnom fronte
2 STRANY POSTĀV: 1) tie, ktoré majú pocit istoty, moci v posledných rokoch vojny (Nemec Kirschner, žandár Ferič, veliteľ Hlinkovej gardy Kunica), 2) tie, ktoré tušia zánik fašizmu, režimu (Driňa, Farník, Heriban, Mikuláš, Mračko)
ÚSTREDNĀ POSTAVA: poručík KĹAKO – bráni sa pred nezmyselnosťou vojny, cynizmom, ľahostajnosťou, začína nenávidieť Nemcov, nájde si cestu k vojakom, získa si ich dôveru, strata ilúzií, rozpad bojového ducha slovenskej armáde
PRAVNO: chlapcov suzuje vôľa vrátiť sa domov, život v tomto meste
- **Na brehu priezračnej rieky:** román, debut, o kysuckej biede, krásnej prírode, nový pohľad na skutočnosti, svet Kysúc je odrazom reálnych skutočností, život bedárov v čase hosp. krízy cez psychologicky prepracovanú postavu starého šindliara Džijana, dcéru Máriu, hrobára Škanderu. Do hladového štrajku vedie Kysučanov Štefan, ktorý si berie za ženu Máriu.
- **Čierne a biele kruhy:** zbierka 5 noviel: osudy kysuckých ľudí a mentalite obyčajného kysuckého človeka
- **Povešť o bielych kameňoch:** baladicky ladená novela so znakmi naturizmu, rozprávky, sny, symbolickosť, mýtická atmosféra. Príbeh o 2 osamelých ľuďoch (starcovi a chlapcovi, ktorému zomrela mama a cíti sa osamelý).

ALFONZ BEDNĀR: 1. autor, ktorý zrušil obraz *povstaleckých hrdinov* (spracovanie po novom, povstanie v mýtoch a spomienkach, neopisuje objektívne udalosti, ale *vnútorný svet postáv* v krízovej situácii. Študoval NR, TN, filozofiu v Prahe, učiteľ, dramaturg, scenárista. Konfrontuje minulosť a prítomnosť, retrospektívne spomienky postáv, využíva prvky lyrizácie (rozprávkové motívy, tajomstvo, rozdelenie prostredia na – tu hore a tu dolu, mýtické obrazy).

- **SKLENÝ VRCH:** román vo forme denníka, píše ho Ema Klaasová, strieda sa tu prítomnosť a minulosť, hrdina je človek s individuálnym osudom, vlastným vnútorným svetom – román s tajomstvom (smrť Eminej 1. lásky), zobrazuje rozprávkový motív ako symbol hľadania zmyslu života – Sklený vrch. Odhaľuje vnútorný svet ženy a jej vzťah k 3 mužom, kritický pohľad na povstanie – ale po novom – v mýtoch a spomienkach, nie konkrétne boje. Miesto tu dole – mestské, zlé a tu hore – prírodné, čisté, dobré. Dôležité miesto – Tichá dolina, tu Ema prežila najkrajšie okamihy života, chystá sa sem znovu, ale umrie po nešťastnej náhode na stavbe. Podstata: Emine spomienky na minulosť sa prelínajú so skutočnosťou.
DEJ: Emin otec narukuje do nemeckej armády a matku odvádza gestapo. Ema do Tichej doliny do Chaty pod Skleným vrchom. Tu sa zoznámí s Milanom, jej prvou a jedinou veľkou láskou. Počas vojny pomáhajú chatárovi, neskôr sa rozchádzajú. Ale dohodnú sa, že presne o 4 roky sa tu stretnú. Po vojne Ema pátra po Milanovi, ale nemôže ho nájsť. A tak ho považuje za nezvestného, no nie mŕtveho. V Bratislave sa Ema spozná so Zolom, neskôr jej snúbencom. Idú na lyžovačku do Tichej doliny. Zmeškajú vlak, pohádajú sa a Zolo odchádza domov. Ema cestuje sama. Tichá dolina sa zmenila, už tam stála nová, provizórna chata. Zo starej chaty, ktorú zničili vojaci sa zachovala iba chatárska pamätná kniha. Ema sa zoznamuje zo štyrmi turistami, najviac si rozumie s Jožom Solanom. Neskôr sa dozvie, že pod Veľkým vrchom (Nazývaný aj ako Sklený vrch) je hrob neznáameho partizána, čo bol Milan. Ema sa vracia do Bratislavy, ale tu nechce žiť, lebo by ju morili spomienky na Zola. Vydá sa za Solana. Žijú blízko pri Tichej doline vo Vysokých Tatrách. Ema s mužom chcú ísť do Tichej doliny. Tam chce Solanovi prezradiť všetko o sebe, povedať mu o svojich tajomstvách. Táto cesta sa neuskutoční pretože Ema zomiera po nešťastnej náhode na hrádza.

- **HODINY A MINÚTY:** zbierka noviel: napr. **Kolíška:** nezameral sa v nej na vonkajší obraz SNP, ale ako sa ľudia správajú v krízových situáciách a ako minulosť zasahuje do ich života. Retrospektíva, kulisou je dunivý zvuk kolísky. Hlavná postava Zita Červenková počúva v rádiu súd triednych nepriateľov, medzi ktorými jej Jozef Majerský, podľa prokurátora zradca, on tvrdí že je nevinný. Svedkom je aj Zitin muž Mišo Černek, bývalý veliteľ partizánov, má dosvedčiť že Majerský ušiel aby partizánov usvedčil pre Nemcov. Černekovu výpoveď číta prokurátor a Zita počúva s hnevom a odporom. Lutuje Majerského, lebo obvinenia sú nepravdivé. Spomína – bola sama doma, o Mišovi žiadne správy, dedinu obsadili Nemci a zabíjali. Zita sa zachránila, bola hore s dieťaťom, blízko stráž s nemeckým vojakom. Do kuchyne príde Majerský chcel od nej úkryt – ukryla ho pod perinami. K partizánom on išiel len z vypočítavosti – že po vojne vyzdvihujú všetkých, ktorí pomáhali proti Nemcom. Majerský ochorel a odišiel od skupiny, Zita mu robí jedlo. Spomína ako s matkou v ČR pre neho ako šéfa varili, chcel ju vraj za ženu, ale už mal rodinu, Zita s ním tehotná, tak ju vyhodil a obvinil z krádeže. Vydala sa za Černeka. Späť – kolísa dieťa, počuje to vojak, príde k nej, mala kolísať ďalej, robili si z nej zábavu. Vzala syna do náručia, volala na Majerského, ušiel, zabití Nemci, ju nechali a odišli. Majerský bol odsúdený na 12 rokov väzenia. Zita Černekovi vyčíta výpoveď – musel ju podpísať, povedal pravdu, ale prokurátor prečítal krivé obvinenie.

LADISLAV ŤAŽKÝ: využíva prvky modernej prózy, existencializmu (človek v ohrození života), lyrizáciu, symboly, dôraz na psychiku človeka, vnútorné monológy, postava prežíva strach, polopriama reč, záujem o mravné a etické, citlivosť a emocionalita, pomaly plynúci dej, drobné epizódy.

- **AMENMÁRIA, SAMÍ DOBRÍ VOJACI:** autobiografický román o vojne, láske, dospievaní, vine, svedomí. Autor priamo ukázal, ako sa dejiny tvoria na frontoch, ktorých tvorcami sú sami ľudia, to čo prežili. Pokračovaním Amenmária je **Evanjelium Čatára Matúša**.

TÉMA: osudy slovenských vojakov, ktorí bojujú v slovenskej armáde po boku Nemcov

IDEA: konflikt medzi nezmyselnou povinnosťou a túžbami mladého Matúša Zraza.

KOMPOZÍCIA: mnoho krátkych epizód pri opisovaní zážitkov Matúša Zraza od 1. dňa na vojne

AMENMÁRIA: zvolanie hrôzy, prosba o pomoc: *Amen Mária! Kde si? Je s nami naozaj amen?*

MATÚŠ ZRAZ: rozprávač, čatár, neskúsený, stáva sa dospelým pod vplyvom vojnových udalostí, spoznáva nezmyselnosť vojny, zachová si čestnú tvár. Túži po rodine a práci. Rozmýšľa, že chce prebehnúť na sovietsku stranu, ale neprebehne, rozmýšľa, že sa zabije. Nechce bojovať po boku Nemcov.

DEJ: Matúš Zraz narukuje, žije v BA kasárňach, spoznal sa s mnohými spolubojovníkmi, aj nadriadeným – Skaličan, prezývaný Amenmária. Odchádza na ukrajinský front, rozmýšľa nad prebehnutím k partizánom, ale násilne je odvečený na front. Motívom bolo rozprávanie matky, ktorá počas 1WW cestovala vlakom, 1 vojak ju znásilnil a 2. zachránil a stále na neho spomínala. Kvôli tomu si Matúš chcel zachovať vo vojenskej uniforme ľudskú tvár ako aj vojak, ktorý zachránil jeho matku. Matúš ustupuje do Rumunska, zbrojenie v súvislosti s vypuknutím SNP.

- **KRÍDEL DIVÝCH ADAMOV:** zbierka 3 noviel: **Divý Adam, Dunajské hroby, Hriešnica.** Manželia Mária a František Svitek majú syna Jána – Mařko, matka Janko, otec Honzo. Ján sympatizoval s Nemcami, hanbil sa za svoje meno, išiel do Brna na výcvik, od nikoho si nič nepýtal len bral, bol zaľúbený do Nataše, tá chodila s desiatnikom Zvalom. Písal je, ona mu neodpisovala, chcel ju násilím. **Krdel divých Adamov** = armáda SS-ákov. Otec nenávidel svojho syna v uniforme, keď ho tak uvidel, dal mu 1.x facku. **Hrdinom** a rozprávačom bol: desiatnik J. Zvala, snívalo sa mu, že ušiel z nemeckého zajatia. Zvala je pred súdom (skutočnosť), obvinený že nie je dobrým vojakom, vylúčený, pri Dunaji uvažuje o živote a smrti, všetci jeho kamaráti tam zomreli. Zvala rozpráva, ako sa on zachráni.

DEJ: Dunaj bola hranica strážená Nemcami. Tu sa stretol s 3 vojakmi – Gadáň, Šurkava a Mičinec. I oni ušli z nemeckého zajatia, myslel, že sú Nemci, lebo mali ich plášte, aby ľahko prešli na 2. stranu. Ale na Dunaji sa prelomil ľad a Gadáň zomiera, Mičinec odchádza s čašníčkou domov. Zvala a Šurkava ostanú, ukryjú sa v kríkoch. Zvala má choré srdce, stratil vedomie, vidí v sne Mičince u čašníčky, prebral sa, našli truhlicu a šahli si do nej. Sníva sa mu, že Mičinec a Gadáň sú odvedení. Ráno vyšli z truhlice, vidia skupinu zajatcov, videli, že nie vždy ich rátajú keď s vracajú. Keď rátať zajatcov, Nemci zabili Šurkavu, pochovali ho a Zvala ostal sám. Americké lietadlá začali bombardovať, Zvala to využil a prebehol na 2. stranu, vbehol do univerzity, oznámili mu, že je na veliteľstve gardistov. **Záver:** alegorický sen, súdia ho, že bol zlý, je VINNÝ, lebo ŽIJE.

DOMINIK TATARKA: Karlova univerzita Praha SJ, FRA, Sorbonne – štúdium prerušila 2WW, učiteľ, zúčastnil sa SNP, vedúca osobnosť boja proti stalinizmu, odsúdil okupáciu ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy, vylúčený zo všetkých organizácií, zákaz tvoríť, knihy zošrotovali, kontakt s dizidentami Charta 77, prenasledovanie a šikana ŠtB do smrti, celý život boj proti komunizmu, no jeho pádu sa nedožil.

- **V ÚZKOSTI HEADANIA:** zbierka 7 próz, dôraz na mravné a existenčné otázky človeka v čase WW, napr. **Pach** – dôstojník sa vrátil z vojny, bez lásky svadba, svadobná cesta, kde sa pomiatne, rozmýšľa, všade cíti pach mŕtvol, na prechádzke ho zaujme skalka, vezme si ju a ustavične ňou brúsi dýku a zabije ňou ženu.
- **PANNA ZÁZRAČNICA:** novela, vplyv surrealizmu, sny, fantázia splyvajú so skutočnosťou, vyplývajú z nej životné pocity generácie otrávené vojnou, vonkajší rámec BA zákutia – ulice, krčmy, ateliéry.
Panna zázračnica: osvietenie človeka, ktorý zápasí s temnotami, 1 žena Anabela – krásna, zvodná, tajomná, prirodzená.
IDEA: pocit otrávenosti vojnovnej generácie, ktoré si postavy vyvažujú náhradnou aktivitou. Obraz človeka poznačeného vojnovým rozkladom spoločnosti.

DEJ: Mladá družina popíja, Peter Durdík prezývaný Tristan odíde, nikto sa nepýta kam. Všetci uznávali slobodu, nechceli sa obmedzovať ani priateľstvom. Na prechádzke nocou rozmýšľal ako sa ľudia trápia pre vojnu, o zničených miestach. Prišiel na stanicu, vlaky ale nechodili, uvidel ženu, chcel ju osloviť, ale začali sirény. Dievča, panna zázračnica, Anabela sa strhla. Schmatol jej kufriček a rozbehli sa von, nechcela ísť do úkrytu, chcela zomrieť, jej blízki už nežili. Nahnali ich do banky, prečkali bombardovanie, ráno ju odprevadil. Prišla sa zapísať z Prahy na semester. Každý si ju obľúbil, bola krásna až na ňu žiarlili, mala v sebe čosi tajomné. Tristan bol maliar, no nemohol sa sústrediť na prácu, stále myslel na Anabelu. Chcel maľovať krajinku, ktorý by bola obrazom vojny a zároveň ľudskosti. Skočil do rieky so slovami *Anabela, pije mi krv!* Priatelia naskákali za ním, lebo sa dlho nevynáral, vybral ho rybár. Tristan pre Anabelu vymýšľal zázračnosti – vzal koč a poníka a zobral ju na prechádzku do prírody, Anabela sa v nej bála a nenávidela ju, myslela si že v nej zomrie. Tristanov priateľ mal pociť, že Anabela zomrie. Veronike chcel kúpiť 1 knihu, no nakoniec vzal „Zomrela mladučka“ a začul slová, že Anabela zomrie. Tristan to Anabele prezradil, bola nadšená, chcela zomrieť. Anabela navrhla stretnutie kamarátov. Prišlo dievča a kričalo že pán profesor zomiera a pýta si Anabelu, ktorá bude dedičkou. Tá hýčkala starca, aby sa stala dedičkou. Vtedy sa všetko čaro k nej vytratilo. Keď prišla Anabela, ktorá meškala, všetci na ňu kričali. Ona pyšne zdvihla nos a nechala sa odprevadiť Tristanom. V polovici cesty povedala, že pôjde sama. Išla k priateľovi Michalovi, ktorý pracoval v pohrebnom ústave, aby jej spravil posmrtnú masku. Súhlasil, natrel jej tvár vazelínou a nalial vosk, dlho čakal, kým zaschne. Vedel že niečo zabudol ale nevedel si spomenúť na čo. Zabudol jej nechať voľné nozdry. Anabela zamdlela, nič si nepamätala. Dostal nápad. Poslal ju lyžovať k tete a im Anabeliným priateľom poslal jej posmrtný odliatok, aby ich potrestal. Anabela súhlasila, len Tristana potrestať nechcela. Všetci keď dostali masky, uzavreli sa do seba, nestretávali sa. Keď raz smutne sedeli v krčme a prišiel on, povedal že žije. „*Chlapci rozbite ju, podvodnicu*“ Oni si ju však nedali, podľa nich nebola podvodnica, bola to ich Anabella. Strhla sa bitka, hoci si ešte ani nevypili.

- **FARSKÁ REPUBLIKA:** román, otvorene a kriticky zobrazuje klérofašizmus na SVK. Hlavná postava Tomáš Menkina: otec zomrel, štúdiá platil strýko z USA, dobre platený, túžil po domove. **DEJ:** Tomáš učí na gymnáziu žiakov v národnom a kresťanskom duchu, zhnusený ale odíde. Stane sa robotníkom na stavbe. Raz s kolegyňou vo vlaku u neho žandári kufre s letákmi – boli však komunistické, patrili Ličkovi, ktorý požiadal Tomáša niest' kufre. Ličko ušiel, Tomáš do basy, no vydržal a Ličku neprezradil, po väzení nemá zamestnanie, nikde ho nechceli. Matka pobožná, vymohla si prijatie u Tisu, len mu poškodila. Veriac len čo chodia do kostola, ostatní komunisti. Strýko John Menkiňa zásluhou gardistov bohatol na židovských peniazoch, Tomáš s ním nechcel bývať, NEM vojna ZSSR, dostal povolávací rozkaz = koniec románu.
- **Rozhovory bez konca** – 2 novely: **Kohútik v agónii** (pohľad na človeka zakladá na úvahách a osobnej retrospektíve s dôrazom na odhaľovanie zmyslu života), **Ešte s vami pobudnúť**
- **Prútené kreslá:** novela, zážitky v Paríži, hlavne Bartolomej Slzička. On vo vzťahu k ženám a názore na lásku, skromný dej, autorove úvahy o láske a pocitoch človeka v cudzej krajine, spomína na penzióne kde býval s Danielou, do ktorej sa zaľúbil, na ich dôverný rozhovor v prútených kreslách = nenaplnená láska, ona cíti len priateľstvo.
- **Démon súhlasu:** politický pamflet (lit. žáner satiristického – sarkastického zamerania, odcudzuje vzťah k nejakej osobe, dielu, spoločenskému javu.), rozprávačom je Bartolomej Boleráz – autorove biografické črty.
- **Proti démonom:** posledná oficiálne vydaná kniha v ČSR
- Trilógia **Písačky** (vzťah k žene, spomienky na domov, spoločnosť v normalizácii), **Nahrávačky** (politicko-reflexívne rozprávanie, rozhovor s ním nahrála 1 pražská historička)

LADISLAV MŇAČKO: vyučený lekárnik, pomocný robotník na stavbách, chcel ujsť zo ZSSR, neúspešne – koncentračný tábor, nútené banské práce Essen, ušiel. Jeho knihy preložené do 26 jazykov.

- **SMRŤ SA VOLÁ ENGELCHEN:** vojnový román s retrospektívnym pohľadom na protifašistický odboj v partizánskej skupine, konkrétne na moravskoslovenskom pomedzí. Má autobiografické črty = autor tiež bojoval v partizánskej skupine a bol ranený. Autor si všimá prechod frontu z východu na západ, oslobodenie, pražské májové povstanie, sabotážne akcie a snahy partizánov znemožniť Nemcom prístup. Základným znakom kompozície je retrospektíva.

Hlavný hrdina Volod'a.

DEJ: sa odohráva zväčša v nemocnici, v myslí zraneného, ochrnutého vojaka Volod'u. Vystupuje tu doktor Brázda, primár, ktorý si Volod'u obľúbil, aj keď mu to nedáva najavo. Eliška si zamiluje Volod'ovo rozprávanie. Časom sa začne jeho noha aj myseľ uzdravovať. Zamiluje sa do Elišky, aj ona do neho. Marta, jeho stará láska sa s ním príde rozlúčiť, že odchádza do Kanady. Volod'a si uvedomí, že vojna ju zničila, že viac nie je človekom. Ako židovské dievča sa bez slova dobrovoľne podrobila hnusnej úchylke Skorzenyho, pre informácie, ktoré denne zachraňovali životy. Jej Kanada, bola smrť. Otrava morfiom. Volod'a to chápal. Aj on zažil svoje a nebyť sestričky Elišky, zostal by zvierat'om. Týždne na nohách v horách, bez jedla, spali len hodinu, či dve. Vydali sa na akciu. Tá sa síce podarila, ale keď šli naspäť do dediny, našli len plačúce ženy a matky. Všetkých ploštinských chlapov upálili za živa. Právom si to dávali za vinu, veď dedinu by ubránili. Marta zabije Skorzenyho, čím na partizánov poštvie Engelchenove Jagkomando, najobávanejších vrahov, chladnokrvných zabijakov. Partizáni ich však prekvapili a vyvraždili. Po tomto čine sa museli celé dva týždne skrývať v horách a utekať pred nimi. Niekedy pochodovali celé dni. Nakoniec to Nemci vzdali. V tejto bitke neboli víťazi, len porazení. Z veľkého, viac ako 30 členného odriadu ostala hŕstka zarastených, hladných chlapov na konci síl. Keď sa Volod'a definitívne uzdravil, odchádza so sľubom vernosti od Elišky so tým, že zabije Engelchena, symbol zla a utrpenia.

- **AKO CHUTÍ MOC:** fotograf Frank prichádza do smútočnej siene, kde pochovávajú 1 vplyvného človeka. Poznal ho, rozmýšľa, kým sa stal a aký bol jeho priateľ. Spoznal ho ako veliteľa partizánskej skupiny, vtedy odvážny, veľká autorita, bol mu svedkom na svadbe, ale začal sa meniť. Čím vyšší funkcionár bol, tým klesal na duchu – moc ho zmenila a zdeformovala, tváril sa dôležitý a chcel o všetkom rozhodovať, zničil životy mnohých, bál sa o seba. Všetci, aj Frank sa od neho odpútali, rozviedol sa, vzal si sekretárku, syn z prvého vzťahu mu ani neprišiel na pohreb, zomrel opustený, nemal moc a pred definitívnym pádom ho zachránila iba choroba a smrť.
- **Kde končia prašné cesty** (zaostalosť regiónov na východe SR), **Oneskorené reportáže** (svedectvo o politických problémoch, procesoch, ktoré zničili osudy ľudí), **Dlhá biela prerušovaná čiara** (o jeho cestách po Nemecku)...

VLADIMÍR MINÁČ: aktívne sa zúčastnil SNP, zatkl ho gestapo, koncentračný tábor Mauthausen, redaktor, predseda MS, poslanec vo Federálnom zhromaždení.

- **SMRŤ CHODÍ PO HORÁCH:** román, osobný zážitok zo SNP, nepoznačený sociálnym realizmom, veľa postáv, dej okolo 3 bratov: Peter a Ján Klotár. Zraneného Petra zajali Nemci a ide do koncentračného tábora. Ján sa snaží uniknúť s poslednými partizánmi z nemeckého obklúčenia. Obaja sa zachránia, Peter po oslobodení cesta domov, Jánova skupina prejde cez front do sovietskej armády. Dôraz – strach, beznádej hrdinov vo chvíľe ohrozenia.
- **VČERA A ZAJTRA:** poznačený realizmom, pokračovanie na Smrť chodí po horách. Cez Petra Klotára zobrazuje autor ideologické dozrievanie – zostáva pracovať na dedine, postihne ho duševná kríza, z ktorej sa dostane cez milú, učiteľku Hanku, pridá sa na stranu pokrokových ľudí.
- **GENERÁCIA** – vrchol jeho umeleckej tvorby, románová trilógia: **Dlhý čas čakania**, **Živí a mŕtvi**, **Zvony zvoní na deň** - zobrazuje osudy ľudí vo vojnovnej SR, román je zaľudnený množstvom postáv a ich rôznych vzťahov.
 - 1) **Dlhý čas čakania:** obdobie pred SNP, život počas vojny na SVK. Táto časť končí vypuknutím SNP. Počas úplného pokoja došla správa – *Nemci idú*. Partizáni naskákali do auta a hnali sa do mesta. Ľudia vychádzali z domov, Janko Krap kričal: *Smrť fašizmu! Nech žije Československá republika!* Sú tu 3 druhy postáv podľa ich vzťahu k povstaniu:
 - a) od SNP sa dištancujú, žijú v očakávaní zmien – Marek Uhrín, kap. Labuda, medička Ema
 - b) spojení s fašizmom – architekt Ferko Dič
 - c) proti fašizmu – Janko Krap.
 - 2) **Živí a mŕtvi:** boje v SNP, zobrazuje neľudské činy nacistov, bojové scény, ľudí ťažiacich z povstania. Proti sebe stoja Marek Uhrín a kapitán Labuda. Marek je váhavý, nerozhodný. Labuda je jeho protipól, človek myšlienky a činu, vojaci sa ho báli. Marek sa spočiatku uzavrel s vojnou separátne mier, neskôr sa v myslení preorientoval, zúčastňuje sa povstania, dostáva sa na front, tu si uvedomuje správnosť svojho konania.
 - 3) **Zvony zvoní na deň:** sústreďuje sa na spoločenské javy a obraz povojnového života. Podáva vstup postáv do mierového života, konfrontuje postavy, niektoré sa uplatnili a iné prežívali pocit zbytočnosti. Celkovo expresionistický pohľad, opovrhuje telesným princípom. 2 kontrastné postavy: Marek Uhrín: ktorý sa uplatnil v živote, stáva sa z neho presvedčený komunista, *duchovný prvok* – princíp snahy utrpenia prekonáva pudy. Labuda: *telesný prvok* – využil pudové sklony, ironické správanie a egoizmus. Predstaviteľ rezignácie, hlboký pesimista, dominantný je jeho trpký pocit zbytočnosti. Marek stelesňuje sebaaprekonanie.

C) Aký druh odseku prevláda aký druh slov, viet a kategória slov prevláda. Vrčte pôvod a utvorenosť pomenovaní, ktoré sa týkajú vojenskej problematiky odpáľ! Kristušátneky!

- mäkký odsek nadväzuje na predchádzajúcu časť slovesom alebo príslovkou tvrdí odsek začína menom
- prevládajú jednoduché vety, prirad'ovacie súvetia, 3. os. minul, času (nie je tu historický prezent)
- konektory – jazyk. a mimojazyk. prostriedky - spájajú text. naznačujú súvislosť nasledujúcej vety od predchádzajúcej
- jazykové konektory — v priamej reči mimojazykové konektory - mimika, gestikulácia situácia - vojenské prostredky
- forma - vyhodnotenie rozporov medzi vojakmi
- výber slov - slová vojenského slangu, vulgarizmy.

Odpáľ — odstrel" (expresívny výraz odpáľ = zmizni) Kristušátneky = z maďarčiny

Slovosled - sú slová usporiadané podľa istých pravidiel, ktoré voláme slovoslednými princípmi. Text začlení na menšie celky. Vyššou textovou jednotkou nejde veta, je graficky členený odsek. V odsekoch sú dôležité začiatky prvých viet V odsekoch poznáme:

1. mäkký začiatok - to je odsek začínajúci slovom, ktoré nadväzuje na prechádzajúci odsek, plynulejšia nadväznosť
2. tvrdý odsek — ak sa začína menom

Odseky sa spájajú do vyšších celkov - kapitol, ktoré sa odlišujú od odsekov:

- a) z hľadiska formy je rozsiahlejšia
- b) z hľadiska obsahu je tematicky uzavretejšia

Etymológia - náuka o skúmaní pôvodu, dôležitá pre pravopis. V slovnej zásobe okrem iných nájdeme:

1. expresívne slová (zjemňujúce - eufenizmy, zhoršujúce - pejoratíva)
2. nacionálne/neutrálne

slovo odpáľ = chod' preč! Kristušátneky = ľudové zahrešenie - nespisovné!